

Ukendt: Athenernes forfatning

Perikles' demokrati havde også sine modstandere. En af dem, som forskningen ikke har kunnet identificere, forfattede ca. 430 f.Kr., muligvis som et flyveskrift, et angreb på athenske forfatning. Skriftet kunne også ses som er forsøg på videregivelse af informationer til Athens fjender under Den peloponnesiske krig.

Hvad angår athenernes forfatning, kan jeg ganske vist ikke billige, at de netop har valgt denne styreform; for dette valg indebærer, at man foretrækker dårlige menneskers interesser frem for de gode menneskers. Af denne grund kan jeg ikke billige den. Men at de, når de nu én gang har truffet denne beslutning, på hensigtsmæssig måde forstår at bevare deres forfatning og også håndterer andre forhold, selvom resten af grækerne mener de begår fejl, det vil jeg nu vise.

For det første vil jeg sige dette: Det synes ganske rimeligt, at de fattige og de almindelige borgere i Athen har mere magt end de fornemme og rige, fordi det er almindelige folk, der ror skibene og dermed gør byen magtfuld. Styrmandene, bådsmandene, underofficererne, udkigsmændene og skibsbyggerne – alle disse er netop dem, der giver byen dens magt, i hvert fald langt mere end hoplitter,¹ de fornemme og de ædle. Under disse omstændigheder forekommer det retfærdigt, at de alle får del i statens embeder gennem lodtrækning og valg, og at enhver borger, der ønsker det, har ret til at tale i folkeforsamlingen.

For det andet: De embeder, som kan være til gavn for hele folket, hvis de varetages godt, men til fare hvis de varetages dårligt, dem ønsker folket slet ikke selv at holde åbne for alle. Hverken posterne som hærførere eller rytterførere mener de bør besættes ved lodtrækning. For folket forstår godt, at det har større fordel af ikke selv at besidde disse embeder, men at lade de mest formuende udføre dem. De embeder derimod, som giver løn og gavner deres husholdning, dem søger almindelige folk at besætte.

Desuden undrer nogle sig over, at de overalt giver de tarvelige, de fattige og i det hele taget dem, der er venligt stemt over for folket, forrang frem for de fornemme. Men også her viser det sig straks, at de dermed bevarer folkestyret. For hvis de fattige og folkets mænd og i det hele taget de ringere klarer sig godt, og sådanne mennesker bliver talrige, vil de styrke demokratiet; men hvis de rige og de fornemme klarer sig godt, styrker folkepartiet dermed det element, der er dets modstander.

I hvert land er den bedste del af befolkningen imod demokratiet; for blandt de bedre findes mindst tøjlesløshed og uretfærdighed og størst samvittighedsfuld iver for det gode og ædle, mens der hos folket er størst mangel på dannelse og selvdisciplin og størst råhed. For fattigdom fører dem til slette handlinger, og manglen på opdragelse og dannelse skyldes igen, at nogle af dem mangler midler. [...]

Men nogen kunne sige: "Hvordan kan en sådan mand erkende, hvad der er bedst for ham selv og for folket?" Athenerne erkender, at en sådan mands mangel på dannelse og hans fordærv samt hans velvilje gavner dem mere end den gode mands dygtighed, visdom og fjendtlighed [mod folkestyret].

¹ Hoplitter: Tungt bevæbnede fodsoldater

En sådan statsform kan ganske vist ikke gøre krav på at være det politiske ideal; men på denne måde kan folkestyret bedst bevares. Folket ønsker nemlig ikke at leve i en velordnet stat og selv være undertrykt, men at være frit og herske; uorden bekymrer det sig derimod lidt om, for netop fra det, man anser for det modsatte af god orden, henter folket sin styrke og frihed.

5 Men hvis man søger gode love, vil man for det første se, at de klogeste mænd giver lovene; dernæst vil de gode straffe de dårlige, og de gode vil træffe beslutninger om statens anliggender, og uforstandige mennesker vil ikke få lov til hverken at sidde i rådet, tale eller blot møde i forsamlingen. Følgen af disse fordele ville være, at folket hurtigt ville falde i trældom.

10 Hvad angår slaverne og metoikerne,² hersker det mest udisciplinerede liv i Athen; man må dér hverken slå en slave, og en slave vil ikke gå til side for dig. Jeg vil forklare, hvorfor dette er deres skik. Hvis loven tillod en fri mand at slå en slave, en metoik eller en frigiven, ville man ofte komme til at slå en athensk borger, fordi denne ved første øjekast ligner en slave; for i deres påklædning er folket dér ikke bedre klædt end slaver og metoiker, og heller ikke i deres udseende er de bedre. [...]

15 Derfor har vi også i spørgsmålet om ytringsfrihed stillet slaver på lige fod med frie mænd og metoiker med borgere, for byen har brug for metoiker på grund af alle dens håndværk og på grund af flåden. Derfor er det rimeligt også at give metoiker ytringsfrihed. [...]

20 Under alle omstændigheder finder folket det rimeligt at tjene penge på at synge, løbe, danse og bemande skibene, så de selv får udbyttet og samtidig gør de rige fattigere; og i domstolene bekymrer de sig ikke så meget om retfærdigheden som om deres egen fordel. [...]

Desuden må byer, der styres af et oligarki, nødvendigvis overholde deres alliancer og aftaler. Hvis de ikke gør det, eller hvis der begås uret, kan man pege på den skyldige, eller også kan alle de få personer, der indgik aftalen, gøres ansvarlige. Men når almindelige folk indgår en aftale, kan de altid skyde skylden på den enkelte – forslagsstilleren eller mødelederen – mens resten kan nægte ansvar og sige: "Jeg var ikke til stede", eller "Jeg gik ikke ind for beslutningen." Hvis de ikke ønsker at anerkende en beslutning, har de tusind undskyldninger for ikke at gøre, hvad de ikke vil. Og hvis en politik, som almindelige folk har rådet til, viser sig at være dårlig, anklager de nogle få mænd for at have handlet imod deres interesser og ødelagt dem; men hvis politikken lykkes, tager de selv æren for den. [...]

30 Jeg påstår derfor, at folket i Athen udmærket ved, hvilke borgere der er ædle, og hvilke der er dårlige. Men selv om de erkender dette, foretrækker de dem, der er venligt stemt over for dem og støtter deres interesser, selv om de er dårlige, mens de snarere hader de ædle. For de mener ikke, at de ædles overlegne dygtighed naturligt hælder til deres fordel, men snarere er til skade for folket. Omvendt findes der nogle, der faktisk står på folkets side, selv om de efter afstamning ikke tilhører folket.

35 Jeg kan tilgive det almindelige folk deres demokrati; for enhver kan tilgives for at tage vare på sine egne interesser. Men enhver, der ikke tilhører det almindelige folk og alligevel vælger at leve i en by styret af et demokrati frem for en styret af et oligarki, må have til hensigt at fiske i rørte vande og må have indset, at det i et demokrati er lettere at være en skurk uden at blive opdaget end i et oligarki. [...]

40

² Metoikerne: I det antikke Grækenland den betegnelse for enhver fastboende udlænding, herunder frigivne slaver. Metoiker fandtes i de fleste stater undtagen Sparta. I Athen, hvor de var mest talrige, indtog de en mellemposition mellem besøgende udlændinge og borgere og havde både rettigheder og pligter.

Under disse omstændigheder mener jeg derfor, at den nuværende tilstand i Athen er uundgåelig, bortset fra at man måske kan fjerne noget her eller tilføje noget dér i mindre målestok. Men ændringen kan ikke være stor uden at undergrave demokratiet.

5 Det er muligt at finde mange måder at gøre forfatningen bedre på, men det er vanskeligt at finde virksomme måder at forbedre den på, samtidig med at demokratiet bevares – medmindre man som sagt kun ændrer lidt ad gangen.

10 Jeg mener heller ikke, at athenerne handler rigtigt, når de i stater præget af partistrid vælger at støtte de ringere mænd. Men de gør det med vilje; for hvis de støttede de bedre, ville de ikke støtte deres egne ligesindede. I ingen stat er det bedre element venligt stemt over for folket; i enhver stat er det pøblen, der er venlig over for folket – for lige søger lige. Derfor vælger athenerne deres egne. Hver gang de derimod har forsøgt at støtte de bedre, har det ikke været til deres fordel: på kort tid blev det almindelige folk gjort til slaver i Boiotien; da de støttede de bedste i Milet, gjorde disse snart oprør og massakrerede almindelige folk; og da de støttede spartanerne og ikke messenierne, havde spartanerne snart underkuet messenierne og kom i krig med athenerne.

15 Nogen kunne måske hævde, at ingen uretmæssigt er blevet frataget borgerrettigheder i Athen. Jeg påstår derimod, at nogle få faktisk er det, men de er få. Og der skal mere end nogle få til for at angribe demokratiet i Athen; for i øvrigt gælder det, at de, der med rette har mistet deres rettigheder, ikke planlægger noget, men kun dem, der måske uretmæssigt har mistet dem. Og hvordan skulle nogen kunne tro, at mange uretmæssigt er blevet frataget borgerrettigheder i Athen, når det er almindelige folk, der besætter embederne? Mænd mister deres rettigheder i Athen ved ikke at styre retfærdigt eller ved ikke at sige eller gøre det retfærdige. Under disse omstændigheder kan man ikke tro, at der er noget at frygte i Athen fra dem, der er blevet frataget borgerrettigheder.

25

Athenernes forfatning: 1.1-1.5, 1.7-1.10, 1.12-1.13, 2.17, 2.19-2.20, 3.8-3.13. Efter R. Osborne: *The Old Oligarch: Pseudo-Xenophon's Constitution of the Athenians*, London (2004) samt E. Kalinka: *Pseudo-Xenophon - Athenaion Politeia*, Leipzig (1913)

30